

महात्मा गान्धी चित्रकूट ग्रामोदय विश्वविद्यालय, चित्रकूट
संस्कृत विभाग

डिप्लोमा इन् ज्योतिष

Programme objective

1. इस पाठ्यक्रम का उद्देश्य छात्रों को भारत की ज्योतिष परम्परा से परिचित कराना है।
2. इस पाठ्यक्रम पूर्ण करने के पश्चात् छात्र फलित एवं गणित ज्योतिष का अधिकृत विशेषज्ञ हो सकेगा।
3. इस पाठ्यक्रम को पूर्ण करने के पश्चात् छात्र पंचांग निर्माण, कुंडली निर्माण, व कुंडली मिलान तथा विभिन्न प्रकार के योग का ज्ञान आर्जित कर लेगा।

Programme Outcomes

1. सामाजिक तथा वैयक्तिक उन्नति के लिए ज्योतिष के प्रयोग का ज्ञान
2. ग्रह शान्ति, फलादेश तथा अशुभ ग्रहों के निवारण को सम्पन्न कराने में निपुणता
3. कुंडली निर्माण, मेलापक तथा मुहूर्त निर्धारण का ज्ञान

पद्य	विश्वीया इत खोनिः	पद्यकोटिः	१ पद्यम्
विश्वसन् -१	महानप्रतिधिया	तृणाः	५०
विश्वसन् -२	६४ (DJ)	पद्यकोटिः	६४१
कुनिः	०३	क्रेडिटः	०३

Unit - संख्या नाम च	पाठ्याः विषयाः	पूर्णाङ्काः	घण्टाः	क्रेडिटः
Unit - 1 (सुनाभूषणपरिचयम्)	<p>ज्वरेणितयास्य पङ्क्तिः ज्वरेणितयास्य प्रवर्तकाः पञ्चाङ्गपरिचयः पञ्चाङ्गादसौक्यस्य प्रायोगिकं ज्ञानम् तिथीनां देयताः तिथीनां सन्दाधिगंजाः सिद्धयोगाश्च रव्यादिवामेणु मृतविषयः दग्धनक्षत्राणि च अधमयोगाः कारकविशेषेषु तिपिडुतिथयश्च दग्ध-विष-हुताशन-यमपष्टयोगाः निन्द्याः निमित्तधनयोगाः शुक्रादिमामेषु शून्यविषयः शुक्रादिमामेषु शून्यनक्षत्राणि मामेषु शून्यराशयः विवाहतिथौ दग्धलग्नम् दृष्टयोगानां परिहारः आवस्यके शुभकृत्येषु पद्मवन्दनाफलसमाश्रीनां परिहारः निमित्तधनधारणयोगेन अशुभन्दविचारः दोषनाशकरविद्योमः सर्वार्थमिद्वियांगः उत्पात-मृत्यु-काण-सिद्धियोगाः सर्ववर्गेषु ब्रह्माः पञ्चाङ्गदोषाः मृगयोगेन कुयोगस्य परिहारः भद्रावाः मुखपुच्छशान्तिर्विधिश्च भद्रानिवानफलम् त्रिपुष्करयोगः द्विपुष्करयोगश्चापि ज्ञेययितुं शक्यः । सूनुक्रान्तयोः उग्रमिथकायापि</p>	25	16	1
Unit - 2 (सुनाभूषणपरिचयम्)	<p>नक्षत्राणां भूवादयः संज्ञाः नक्षत्राणाम् ऊर्ध्वमुखादयः संज्ञाः आभूषणानां निर्माणस्य धारणस्य च मुहूर्तः अग्निदिवानः अशुभकृत्यस्य प्रमाणं वैशिष्ट्यं च - मूलनक्षत्रविचारः मूलाक्षेपाफलम् मूलनक्षत्रनिवासः नक्षत्राणां नाशकत्वम्</p>	20	13	1

काल	द्वैतवेद्या इव जीतिषा	समयावधिः	२ घण्टा
प्रश्नसंख्या - २	अन्वयवृत्तवर्णविज्ञानम्	पन्ना	३०
विषय-सूची	११ (DJ)	पत्र-सूची	१११
सूचिका	०३	कैलिका	०३

Unit - मन्त्रा-सूची-सं	पाठ्याः विषयाः	पूर्णाङ्काः	पन्ना	कैलिका
Unit - 1 (प्रथमाध्यायम्)	अथप्रथमप्रश्नम् वाचनम् इष्टकालमाध्यायम् इष्टकालविशेषमाध्यायम् भवात्प्रश्नोत्तरमाध्यायम् उत्तरमाध्यायम् सूचिकादिष्टकालमाध्यायम् चन्द्रमाध्यायम् अथवात्प्रश्नम्	25	16	1
Unit - 2 (सहायिकादिष्टकालमाध्यायम्)	चन्द्रमाध्यायम् राशीनां गङ्गोदयमाध्यायः नवदश्यादिष्टकालमाध्यायः सहायिकाध्यायम् सहायिकाध्यायः विशेषः इष्टकालभेदेन सहायिकाध्यायः अथ प्रकाशः सहायिकाध्यायम् दशमसहायिकाध्यायम् सहायिकादिष्टकालमाध्यायम् सहायिकाध्यायः विशेषः विशेषसहायिकाध्यायम्	20	13	1
Unit - 3 (सहायिकादिष्टकालमाध्यायम्)	सहायिकाध्यायम् दशमसहायिकाध्यायः दशमसहायिकाध्यायम् अन्वयवृत्तवर्णविज्ञानम् अन्वयवृत्तवर्णविज्ञानम् दशमसहायिकाध्यायम् अन्वयवृत्तवर्णविज्ञानम्	25	16	1

सन्दर्भग्रन्थाः -

१. भारतीयवृत्तवर्णविज्ञानम्
२. भारतीयवृत्तवर्णविज्ञानम्
३. अन्वयवृत्तवर्णविज्ञानम्

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

SHRI
FACULTY OF ARTS
M.G.O. G.V. Chaudhary
F-11, Sector 14, Gurgaon

पुस्तक	विषयगत इति जोडित	अवधि/पृष्ठा	१ वर्ष
प्रश्नपत्र - ३	संस्कृत-विषय	पृष्ठा:	७५
विषय कोड	६३ (D.J)	पेपर कोड	६६६
सूचिक	०३	क्रेडिट	०३

संज्ञा - संज्ञा नाम व	पाठ्य-विषयः	पूर्णाङ्काः	घण्टाः	क्रेडिट
Unit - 1 (संज्ञा-संज्ञा-संज्ञा)	<p>द्वयशब्दाः नैः द्विवचनीयाः विषयाश्च भाषानां केन्द्रादयः संज्ञाविशेषाः संज्ञाफलानां कृद्धिः शान्तिः ग्रहाणाम् उच्च-दीर्घ-सुब्रह्मण्यशब्दानि संज्ञानां स्वरूपं संधारम्यानां संज्ञाविशेषाश्च ग्रहाणां शुभाशुभत्वं, वर्षाः, मन्वादिगुणाः, इच्छाः, धातवः, दिशाधिपत्यं, भूताधिपत्यं, रसाधिपत्यं, देवताः च ग्रहाणां विविधं कारकत्वम् ग्रहमंडलविचारः - दैवमिहर्मद्री तत्कालिकर्मर्षी पञ्चमर्षी च ग्रहदृष्टिचिन्ताः पद्मसंसाधनं शर्मासंनवांशु ग्रहचलविचारः संज्ञेयः भावफलविचारः (द्वयशब्दु भावेषु ग्रहाणां फलानि)</p>	25	16	1
Unit - 2 (विचिन्ता-संज्ञाः)	<p>अग्निहोताः तद्ग्रहाश्च अग्निः ज्ञानम् राजयोगाः - स्यादीनां ग्रहाणाम् उच्चस्थितिः, नीचनक्षत्रराजयोगः, धर्मकर्माधिपराजयोगः, पञ्चमहागुणयोगाः इत्यादयः मुख्यः योगः) चान्द्रयोगाः - गजकेसरीयोगः, अमलकीर्णयोगः, पर्वतयोगः, नृनफा-अनफा-क्षुब्धरायोगः, वसुमद्योगः, अग्नियोगः, अश्व- मम-वर्णिद्योगाः अन्ये प्रमुखाः योगाः - पूनदीपयोगः, सुशुभयोगः, शुभाकर्तरी पावकर्तरी च, वामि-वैमि-उभयवर्णिता-योगाः, संख्यायोगाः, पशुवर्णयोगाः, मुद्रयाः द्विग्रहयोगाश्च अशुभयोगाः - फेमदृमयोगः, दैन्ययोगः इत्यादयः दशान्तरिक्षफलविचारः कर्मादीवश्च</p>	20	13	1
Unit - 3 (भातुदिकविचारः)	<p>संज्ञेयं शरीरावयवद्वारां शुभाशुभत्वलक्षणानि रेखाणां परिचयः तानां फलानि च - मणिकन्दरेखा, भार्यरेखा, पितृरेखा, मातृरेखा, आर्यरेखा, पुत्र्यरेखा, गणित्यरेखा, ज्ञानगणित्यरेखा इत्यादिनां रेखाणां परिचयः इत्ये रथतां ज्ञानानि संज्ञाणां विचारः</p>	25	16	1

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten text

संस्कृत-संज्ञा -

- १. पुराण-संज्ञा
- २. महाभारत-संज्ञा
- ३. भाग्य-संज्ञा
- ४. मन्त्र-संज्ञा

अर्थ-संज्ञा -

- ०. कर्म-संज्ञा कः सन्दर्शन-संज्ञाः अर्थ-संज्ञाः इति सन्दर्शन-संज्ञाः धर्म-संज्ञाः । तेन पाठानां सन्दर्शन-संज्ञाः पठितानां पाठ-संज्ञाः परीक्षा-संज्ञा सामानाधिकरन्तव्यं प्र-संज्ञा अर्थ-संज्ञा । सामान्य-संज्ञा इदं न विहितं वर्तते ।
- ०. सन्दर्शन-संज्ञा सन्दर्शन-संज्ञाः सन्दर्शन-संज्ञाः । यथा - 'सन्दर्शन-संज्ञाः पूर्व-संज्ञानां सन्दर्शन-संज्ञा इति सन्दर्शन-संज्ञाः । किन्तु 'सन्दर्शन-संज्ञाः सन्दर्शन-संज्ञा इति सन्दर्शन-संज्ञाः सन्दर्शन-संज्ञाः । एवं सन्दर्शन-संज्ञाः सन्दर्शन-संज्ञाः सन्दर्शन-संज्ञाः ।

07/11

07/11

Namita

DEAN
FACULTY OF ARTS
U.G.C. SV. Chitrakoot
C-2, P. 201/100